

Strategi for arbejdet med forvaltning af den fysiske kulturarv ved Odense Bys Museer

Odense Bys Museers strategi for forvaltning af den fysiske kulturarv (Forvaltningsstrategien)

Forvaltningsstrategien har som overordnet sigte at målrette arbejdet med forvaltningen af Museumslovens kap. 8 inden for Odense Bys Museers ansvarsområde. Det vil som beskrevet i Museumsloven sige ”sikring af kultur- og naturarven i forbindelse med den fysiske planlægning og forberedelse af jordarbejder m.v., herunder arkæologiske og naturhistoriske undersøgelsesopgaver i tilknytning hertil”. Strategien skal sikre et højt og konsistent forvaltningsmæssigt niveau ved at rammesætte mål og praksis for museets arbejde. Målet er at varetage, udvikle og fokusere forvaltningsvaretagelsen på et højt kvalitativt niveau i samspil med øvrige aktører og interessenter på området, herunder især borgere, virksomheder, kommuner, andre museer og Kulturstyrelsen.

Forvaltningsstrategien skal fremme en konsistent indsats på de nedenfor beskrevne områder og samtidig understøtte samarbejde og faglig udveksling mellem museets medarbejdere med administrative arbejdsopgaver i henhold til Museumslovens kap. 8. Odense Bys Museer ønsker endvidere at indgå i en lokal såvel som national dialog af forvaltningens mange og komplekse områder.

Forvaltningsstrategien er på en og samme tid et redskab til en langsigtet fastholdelse og en gradvis udvikling af den høje kvalitet i forvaltningen af den faste og løse kulturarv, der er et mål ved Odense Bys Museer. Strategien skal opfattes som dynamisk og som en del af en løbende proces, der vil være under stadig evaluering og udvikling.

Strategien er udformet inden for en langsigtet ambition om at understøtte et bredt samfundsmæssigt incitament for kulturhistorisk bæredygtighed, gennem hensyntagen til og anvendelse af de kvalitativt væsentligste kulturarvselementer i udviklingen af de fysiske byrum og kulturlandskaber.

Forvaltningsstrategien skal ses i sammenhæng med Odense Bys Museers øvrige strategier for de museale områder, nemlig forskningsstrategien, formidlingsstrategien, registreringsstrategien, bevaringsstrategien, indsamlingsstrategien og de hertil knyttede politikker og vejledninger.

Administrative forvaltningsområder

Som kulturhistorisk og statsanerkendt museum varetager Odense Bys Museer forvaltningsopgaver i henhold til Museumslovens kap. 8 inden for en lang række delområder for såvel arkæologi som historie.

Dette arbejde omfatter bl.a. sikring af kulturarven i forbindelse med den fysiske planlægning og forberedelse af jordarbejder inden for museets ansvarsområde.

Det arkæologiske ansvar er geografisk afgrænset til Assens, Middelfart, Nordfyn og Odense kommuner. Ansvaret i henhold til kap. 8 er for nyere tids kulturhistorie afgrænset til Nordfyns og Odense kommuner. Der foruden varetager museet på vegne af Slots- og Kulturstyrelsen tilsynet med fredede fortidsminder og beskyttede diger på Fyn og øer.

Museet modtager ca. 7.000 sager hvert år fra borgere, private firmaer, kommuner og andre offentlige myndigheder fordelt på følgende hovedtyper:

- Råstof
- Skovrejsning og læhegn
- Lokalplaner og lokalplantillæg
- Kommuneplaner og kommuneplantillæg
- Byggesager
- Landzonetilladelser
- Dispensationer fra Naturbeskyttelsesloven
- Naturgenopretning og vandløbssager
- VVM-undersøgelser
- Øvrige høringer, anmeldelser og forespørgsler, herunder løsfund og danefæ

Med baggrund i arkivalisk kontrol og egentlige sonderinger (besigtigelser og regulære forundersøgelser) vurderer museets ansatte sandsynligheden for, at væsentlig kulturarv påvirkes af de skitserede planer. Museet udarbejder/gennemfører på den baggrund indstillinger og/eller undersøgelser, såfremt der ikke er mulighed for at friholde, og derved bevare, de berørte elementer af den faste kulturarv.

Administrative forvaltningsprincipper

De overordnede forvaltningsmæssige principper for museets administration af kap. 8-arbejdet er rammesat af flg:

- Administrationen sker i henhold til bestemmelserne i Museumsloven med udgangspunkt i Kulturstyrelsens vejledninger for det arkæologiske forvaltningsområde.
- Administrationen sker i henhold til ombudsmandens retningslinjer for god forvaltningsskik, herunder reglerne om sagsbehandlingstider og besvarelser af henvendelser.
- Administrationen finder sted efter bestemmelserne i forvaltningsloven, herunder særligt reglerne om at oplyse bygherre om alle dennes muligheder (herunder klagevejledning), rettigheder og tavshedspligten.
- Administrationen finder sted efter bestemmelserne i lov om offentlighed i forvaltningen, herunder særligt reglerne om aktindsigt, notatpligt og kravene til journalisering.

Administrativ forvaltningspraksis

Det daglige arbejde med forvaltningen af Museumslovens kap. 8 og rådgivning af bygherrer, planlæggere etc. er behæftet med stor kompleksitet som følge af de mange forskellige sagstyper og fagområder.

For at sikre en optimal fokus på et professionelt forvaltningsarbejde ønsker Odense Bys Museer at have en fast stab af højt kvalificerede medarbejdere (6-8 personer) med dedikerede arbejdsopgaver tilknyttet sagsbehandlingen inden for alle forvaltningsområder.

Odense Bys Museers ønsker at levere hurtige svar af høj faglig kvalitet og samtidig sikre, at museets fagenheder for arkæologi og historie koordinerer svar, således borgere, virksomheder og myndigheder altid modtager én samlet og dækkende skrivelse fra museet. Direkte henvendelser rettet mod museets mange forskellige ressortområder sker således gennem én fælles elektronisk indgang, e-mail. Herfra tilgås sagerne af de relevante sagsbehandlere og fagansvarlige.

Aftagere af museets forvaltningsmæssige arbejde skal altid mødes gennem en personlig betjening fra en enkelt sagsansvarlig medarbejder. Ved udarbejdelsen af konkrete forvaltningsmæssige svar, er det et ønske i vidt omfang at anvende illustrerende kortudsnit, der visuelt anskueliggør og underbygger museets svar. Dette bla. under hensyntagen til, at museets forvaltningsmæssige berøringsflade er meget sammensat i spændet mellem den enkelte borger og offentlige myndigheder.

Det er et mål at have en overskuelig og informativ hjemmeside, hvor borgere, bygherrer, offentlige anlægsmyndigheder, rådgivere og andre aktører kan hente informationer vedrørende forskellige aspekter omkring planlægning af byggeri, jordarbejder, detektorfund/danefæ og andre løsfund samt andre områder, der har relevans i forhold til museets forvaltningsmæssige portefølje.

Odense Bys Museer arbejder strategisk for at blive inddraget så tidligt som muligt i planarbejdet med de relevante aktører således at væsentlige kulturhistoriske værdier kan sikres for eftertiden. Dette arbejde understøttes af workshops, hvor relevante offentlige myndigheder indbydes og hvor fx sagsbehandling i forhold til kap. 8 tages op.

Odense bys Museer tilstræber ensartede procedurer for sagsbehandling, således at sagsadministrationen følger et fast mønster målrettet hvilken type af forespørgsel, der er tale om. Sagsbehandlingen foregår digitalt, og journaliseringen tager udgangspunkt i sagens karakter. Alle henvendelser, der fører til sagsbehandling oprettes som sager og journaliseres i et elektronisk sags- og dokumenthåndteringssystem, SBSYS. Systemet er tilknyttet en GIS-baseret brugerflade, der understøtter en smidig administrativ sagshåndtering, herunder at sager problemfrit kan skifte mellem og tilgås af forskellige sagsbehandlere.

Arkæologiske undersøgelser

Bygherrefinansierede arkæologiske undersøgelser udgør en væsentlig del af arbejdet ved Odense Bys Museers arkæologiske enhed. I den forbindelse følger museet den vejledning, som Kulturstyrelsen har udarbejdet med baggrund i Museumsloven – en vejledning der skal sikre en ensartet praksis over hele landet.

Den arkivalske kontrol er inden for museets ansvarsområde styrket gennem en digitalisering af feltgrænser for samtlige udgravninger foretaget af Odense Bys Museer siden museet begyndte at foretage egentlige arkæologiske udgravninger i slutningen af 1930'erne. Med dette redskab kan museets sagsbehandlere til enhver tid svare meget detaljeret på konkrete forespørgsler om selv begrænsede jordarealer i nær tilknytning til tidligere undersøgelser.

Forud for og i forbindelse med den arkæologiske forundersøgelse tilstræber museet at holde et højt informationsniveau, således at bygherre føler sig godt oplyst om Museumslovens bestemmelser, de arkæologiske forundersøgelse og formålet med sådanne. Bygherre rådgives i forbindelse med en eventuel undersøgelse, således at omkostninger til udgravning kan begrænses eller undgås ved at omdefinere eller flytte anlægsprojektet.

Der foretages altid en klar prioritering i forbindelse med de arkæologiske forundersøgelser, således at kun væsentlige fortidsminder udgraves. Hvis det er muligt, fx hvis der

kun er fundet få arkæologiske anlæg inden for et lille område, afsluttes de arkæologiske undersøgelser i forbindelse med forundersøgelsen.

Ved en eventuel udgravning tilstræbes det altid at holde omkostningerne på et så lavt niveau som muligt, dog uden at der slækkes på det faglige niveau. Museet følger reglerne i udbudsdirektivet ved større arkæologiske undersøgelser med henblik på at reducere udgifterne til tilkøbsydelse.

Gennem hele det forvaltningsmæssige sagsforløb gør museet bygherre opmærksom på mulighederne ved at anvende de arkæologiske undersøgelser som et aktiv,¹ hvormed bygherre har mulighed for at få ekstra opmærksomhed omkring det konkrete projekt.

I tilknytning til Forvaltningsstrategien og registreringsstrategien foreligger der skriftlige vejledninger, der vedrører forskellige områder inden for den arkæologiske sagsbehandling tilknyttet såvel forespørgsler som (for)undersøgelser og løsfund, herunder detektorfund. Vejledningerne omfatter også håndtering af de arkæologiske data i forhold til indberetninger til nationale databaser (Fund og Fortidsminder og Regin) samt til brugen af MUD og Mapinfo. Al data lagres digitalt, og al geodata gemmes efter samme retningslinjer i Euref89, der er standard inden for offentlig forvaltning.

Dokumentering af de arkæologiske data sker i henhold til indsamlings- og registreringsstrategien.

Historie

- Alle plansager screenes mhp. kulturhistoriske, landskabelige og æstetiske interesser. Desuden overvejes den landskabelige autenticitet. Historie medvirker ofte i planarbejdet. Historie udtaler sig når væsentlige interesser er på spil.
- Alle byggesager screenes mhp. kulturhistoriske, helhedsmæssige og æstetiske interesser. I fald det skønnes væsentligt besigtiges og fotograferes bygningen, og i særlige tilfælde foretages egentlige bygningsarkæologiske undersøgelser. Fra tid til anden, foranlediger Historie en SAVE-vurdering, eller en fredning. Historie udtaler sig når væsentlige interesser er på spil.
- Sager vedrørende zonelovssager, sager om råstoffer, vandløb, søer og vandhuller og øvrig naturopretning screenes mhp. på kulturhistoriske interesser, helhedsmæssige problemstillinger og landskabelig autenticitet. Historie udtaler sig når væsentlige interesser er på spil. I særlige tilfælde udtaler Historie sig om sager fra hele Den Fynske Region'. Det sker i så fald efter aftale med det lokale museum.
- Når det drejer sig om væsentlige kulturhistoriske værdier medvirker museet i sager om landskabsfredning.
- Historie medvirker som betalt konsulent for offentlige myndigheder eller private aktører, såfremt det ønskes og kan medvirke til sikring af væsentlig fysisk kulturarv
- Historie forsøger at fokusere sin indsats, således at arbejdet bringer ny viden om den fynske bygningskultur og det fynske landskabs historie.

¹ Jf. Rau, Rikke Marie og Mads Runge 2010: Kulturarven som værdi – Arkæologi som værdiskaber. *Fynske Minder 2010* s. 173-183.

Etablering af forvaltningsgruppe ved Odense Bys Museer

Som led i ambitionen om en stadig udvikling af forvaltningen af Museumslovens kap. 8 ønsker Odense Bys Museer som en del af Forvaltningsstrategien at støtte den faglige udvikling af de ansvarlige medarbejdere gennem personalets deltagelse i lokale såvel som nationale fora og samarbejder inden for de administrative forvaltningsområder.

Med henblik på løbende at følge op på og udvikle Forvaltningsstrategien, samt at medvirke til at strategien udmøntes i forvaltningen, nedsættes en forvaltningsgruppe. Det er gruppens opgave at diskutere og medvirke til fastholdelse af strategiens hovedmål og samtidig, hvis nødvendigt, at udpege særlige fokusområder i forvaltningen af den fysiske kulturarv (fx bygningskultur i landsbyerne el.lign.). Forvaltningsgruppen arbejder desuden med udviklingen og koordineringen af strategiske forvaltningsmæssige tiltag/samarbejder i og uden for museumsverdenen.

Gruppens medlemmer mødes en-to gange årligt til evaluering af strategien og diskussion af principielle forvaltningskomplekser.

Møder indkaldes af forvaltningsgruppens mødeleder, og der føres referat. Gruppen består af kulturarvschefen og overinspektørerne for historie og arkæologi som fødte medlemmer. Der foruden også af de primære administrative medarbejdere for hvert af de to fagområder.

Årlig afrapportering

Forvaltningsgruppen afrapporterer for hvert kalenderår til brug for museets årsberetning. Afrapporteringen indeholder en kortfattet redegørelse for museets aktuelle forvaltningsarbejde på et overordnet niveau.

Formidling af fysisk kulturarv og museets arbejde hermed

Kulturlandskabet og byrummet er mangfoldigt og rummer tusindvis af kvaliteter og fortællinger fra såvel den nære som den fjerne fortid. Det er et mål at disse kvaliteter i højere grad end nu aktiveres og beriger udnyttelsen af vores omgivelser til glæde for borgere og gæster.² Det er en ambition gennem forvaltningen af museumslovens kap. 8 at bevidstgøre om og understøtte brugen af kvaliteterne i den faste kulturarv og derigennem også at fremme bevarelsen og formidlingen heraf til et langt bredere publikum end alene fagfæller.

Til understøttelse af denne ambition har museet via en række digitale platforme (fx hjemmesiden, Historisk Atlas, Twitter, Facebook etc.) tilgængeliggjort et meget stort materiale, her iblandt museumsprotokollerne fra 1860-1972, tusinder af foto, de arkæologiske bygherrerapporter mv.

Her er ønsket om at sætte tid, sted, ting og tanke i perspektiv centralt, og principperne bag museets formidlingsstrategi og konceptet *Kulturarven som værdi – arkæologi som værdiskaber*³ danner formidlingsmæssigt et udgangspunkt for museets strategi i administration og forvaltning af museumslovens kap. 8.

² Jf. f.eks. Hansen, Jesper 2013: Stolt af stedet – kend dit kulturlandskab. *Fynske Minder 2013* s. 53-63.

³ <http://kulturarvsomvaerdi.dk/> <http://www.kulturstyrelsen.dk/kulturarv/fortidsminder/arkaeologi-paa-land/arkaeologi-i-felten-og-paa-museet/kulturarven-som-vaerdi/>

Evaluering

Det er første gang, at Odense Bys Museer udarbejder en egentlig samlet strategi for forvaltningen af den faste kulturarv. Med udarbejdelsen af en forvaltningsstrategi, der udstikker rammerne for forvaltningen af museumslovens kap. 8, er det hensigten at øge fokus på museets forvaltningsindsats og samtidig at fremme og støtte initiativer, der retter sig mod til stadighed at udvikle denne.

Der gennemføres årligt en intern evaluering af strategien og den konkrete administrative praksis/forvaltning. Strategien er, set i et længere perspektiv, dynamisk, og tilretninger af strategien vil kunne ske på baggrund af den årlige evaluering.

Første evaluering af Forvaltningsstrategien vil ske inden udgangen af 2016.

Strategien er sendt til orientering ved Kulturstyrelsen.

Odense den 15. december 2015